

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 936/2020 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen perustuslakivaliokunnan ja eduskunnan roolista rikosepäilyjä koskevissa tapauksissa

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Pihla Keto Huovisen / kok näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 936/2020 vp:

Millä tavoin hallitus pyrkii varmistamaan, että perustuslakivaliokunnan uskottavuus ja eduskunnan puolueettomuus säilyy tilanteissa, joissa on kyse rikosepäilyistä?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Perustuslaissa säädetään eduskunnan toimivallasta ja roolista tiettyjen rikosepäilyjen osalta. Näihin lukeutuvat myös kysymyksessä nimenomaisesti esiin nostetut ministerivastuuta ja kansanedustajan syyttämistä hänen täysistunnossa käyttämästään puheenvuorosta koskevat menettelyt. Toimivallan kuulumista näiden asioiden osalta juuri eduskunnalle on perustuslakia säädettäessä pidetty merkityksellisenä asiasta riippuen jossain määrin eri perustein, mutta yleisesti kyseisten syiden voidaan katsoa liittyvän varsin merkittävinä pidettäviin valtiosääntöisiin tavoitteisiin ja periaatteisiin.

Ministerien oikeudellisen vastuun toteuttamisen osalta perustuslain esitöissä (HE 1/1998 vp s.169) on katsottu, että perustuslain 60 §:n 2 momentissa säädetyn ministerin vastuun suhteessa eduskuntaan säilyminen todellisena edellyttää, että eduskunnalla on mahdollisuus tehokkaasti valvoa valtioneuvoston toimintaa. Valvontavallan tehokkuus edellyttää myös eduskunnan mahdollisuutta oma-aloitteisesti käynnistää ministerien virkatointen lainmukaisuuden tutkinta ja, jos tämä tutkinta antaa siihen aiheita, saattaa asia riippumattoman tuomioistuimen käsiteltäväksi. Ministerisyyteen nostamiselle perustuslain 116 §:ssä asetetun korotetun syyttämiskynnyksen tarkoituksena on estää niiden nostamista aiheettomasti tai ensisijaisesti poliittisessa tarkoituksessa. Keskeisenä tavoitteena on suojata valtioneuvoston toimintaedellytyksiä.

Kansanedustajan koskemattomuudesta on säädetty perustuslain 30 §:ssä ja sen 2 momentissa eduskunnan erityisestä suostumuksesta kansanedustajan asettamiseksi syytteen hänen valtiopäivillä lausumiensa mielipiteiden tai asian käsittelyssä noudattamansa menettelyn johdosta. Kyseisen säännöksen tavoitteena on sitä koskevan hallituksen esityksen mukaisesti turvata kansanedustajan toimen häiriötön hoitaminen ja eduskunnan toimintaedellytykset (HE 1/1998 vp s.85/I). Säännöksen tarkoituksena ei ole asettaa kansanedustajia yleisesti rikosoikeudelliseen erityisasemaan suhteessa muihin kansalaisiin, vaan turvata kansanedustajille poikkeuksellisen laaja vapaus käsitellä yhteiskunnallisia kysymyksiä edustajantoimessaan. Perustuslain säännösten ohella ministerivastuuasioista ja tietyistä siihen perustuslain 117 §:n nojalla rinnastuvista asioista on säädetty tarkemmin ministerivastuulaissa. Eduskunnan ja sen valiokuntien työskentelyä koskevat ja

perustuslain säännöksiä konkretisoivat normit sisältyvät perustuslain 52 §:n mukaisesti eduskunnan työjärjestykseen, johon sisältyviä normeja tarkentaa edelleen eduskunnan valiokuntaopas. Perustuslakivaliokunnan toiminnan järjestämisestä perustuslaissa ja eduskunnan työjärjestyksessä luoduissa puitteissa huolehtii eduskunta, eikä valtioneuvosto voi puuttua siihen. Paras taie menettelyjen asianmukaisuudelle eduskunnassa on näiden menettelyjä koskevien normien asianmukainen noudattaminen.

Julkisessa keskustelussa on tuotu esiin toiveita perustuslakivaliokunnan roolin muuttamisesta ministerivastuuasioiden käsittelyssä. Tätä kysymystä on varmasti syytä tarkastella jatkossa.

Perustuslakivaliokunnan asemaa ja perustuslakituomioistuimen tarvetta on yleisellä tasolla arvioitu säännöllisesti viime vuosikymmenien aikana. Vuoden 2000 perustuslakiuudistusta valmisteltaessa ja säädettäessä päädyttiin katsomaan, ettei Suomessa edelleenkään ole tarvetta eikä riittäviä perusteita erilliselle perustuslakituomioistuimelle. Perustuslain toimivuutta arvioitiin perustuslain tarkistamishankkeen yhteydessä vuosina 2008—2011 eikä tuolloin nähty tarvetta muuttaa perustuslakiuudistuksessa tehtyjä ratkaisuja valtiosääntötuomioistuimen osalta.

Valtiosääntöoikeuden emeritusprofessori Mikael Hidén on 15.5.2019 oikeusministeriölle luovuttamassaan selvityksessä perustuslain toimivuudesta ja mahdollisista tarkistamistarpeista (Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2019:22) käsitellyt lyhyesti myös tiettyjä ministerivastuuseen liittyviä kysymyksiä ja eduskunnan tehtäviä. Selvityksessä ei ole nostettu tältä osin esiin nimenomaisia muutostarpeita. Lisäksi Hidén on yleisellä tasolla arvioinut sitä, antaako perustuslakivaliokunnan toimintaan keskittyvä perustuslainmukaisuuden valvontajärjestelmä aihetta perustuslain säännösten muuttamiseen. Hidénin arvion mukaan käytännössä muodostunutta ja perustuslain säännöksissään edellytettyä valiokunnan asemaa ja arvovaltaa voidaan pitää suomalaisen valtiokäytännön ehkä omintakeisimpana ja arvokkaimpana luomuksena, eikä sen muuttamista tarkoittaviin perustuslain muutoksiin ole hänen mukaansa mitään aihetta.

Helsingissä 13.1.2021

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson